

„ტრანსკავკასია“ თუ „სამხრეთ კავკასია“?

„ამიერკავკასიას“ დასავლურ ენებზე ჩვეულებრივ „ტრანსკავკასიას“ უწოდებენ, რაც რუსულ „Закавказье“-ს თარგმანს წარმოადგენს, ლათინური „ტრანს-“ თავსართის გამოყენებით რუსული „за-“ პრეფიქსის შესაბამისად. „ტრანსკავკასია“ – „Закавказье“, მაშასადამე, ნიშნავს „კავკასიის ქედის, კავკასიონის მიღმა ტერიტორიას“, რაც ქართულად როგორც „ამიერკავკასია“ გადმოითარგმნება.

კავკასიონის ქედის სამხრეთით მდებარე ტერიტორიის „ტრანსკავკასია“ – „Закавказье“ (ე.ი. „ამიერკავკასია“) ტერმინით აღნიშვნა გულისხმობს საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის მომცველი ამ ტერიტორიის დანახვას და სახელდებას ჩრდილოეთიდან, „კავკასიის“ სამხრეთი ნაწილის შეფასებას „ჩრდილოელი დამკვირვებლის თვალთ“, რის გამოც ეს ტერმინი გარკვეულ პოლიტიკურ, ასე ვთქვათ, „კოლონიურ“ შეფერილობას იძენს.

კავკასიის რეგიონი ანუ „კავკასია“, რომელიც მოიცავს ტერიტორიას კავკასიონის ჩრდილოეთით და სამხრეთით, ამ ქედის ბერძნულ „კაუკასოს“ სახელს უკავშირდება. თავად ბერძნული „კაუკასოს“ ტერმინი ძველი ირანული „კააკაჰ“ სახელწოდებისაგან უნდა მომდინარეობდეს, რაც „დიდ მთას“ ნიშნავს.

ამგვარად, „კავკასია“ გეოგრაფიულად წარმოადგენს გარკვეულ ტერიტორიას შავ ზღვასა და კასპიის ზღვას შორის, რომელსაც კავკასიონის ქედი ორ ნაწილად ჰყოფს – ჩრდილოეთ კავკასიად და სამხრეთ კავკასიად. „კავკასიის“ სამხრეთ ნაწილს ჩვენ ქართულად სავსებით ბუნებრივად „ამიერკავკასიას“, ანუ კავკასიის ქედის „აქეთ“, „ამიერ“ მდებარე რეგიონს ვუწოდებთ.

ამისგან განსხვავებით, რუსულ და დასავლურ სიტყვა-ხმარებაში ჩრდილოეთ კავკასიას „Северный Кавказ“-ს უწოდებენ, ხოლო კავკასიის სამხრეთ ნაწილს ლოგიკურად მოსალოდნელი და გეოგრაფიულად გამართლებული „Южный Кавказ“-ის ნაცვლად გარკვეული პოლიტიკური ორიენტაციის მქონე „Закавказье“ – „ტრანსკავკასია“ (ე.ი.

* ეურნ. საქართველოს კავკასიის კვლევები, თბილისი, №39-40, 20 სექტემბერი, 1997 წ.;

სტატია რუსულ ენაზე გამოქვეყნდა გაზეთში **Сельскохозяйственная Грузия**.

1997 წ. 4 სექტემბერი; შემდეგ იგი ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე დაიბეჭდა კრებულში „კონსტიტუციონალური დემოკრატიული გარდაქმნები და გეოპოლიტიკა ამიერკავკასიაში („სამხრეთ კავკასიაში“). კონფერენციის მასალები, 17–18 ოქტომბერი, 1997 წ.“, თბილისი, 1998, გვ. 34-42, ხოლო გერმანულ ენაზე გამოქვეყნდა ჟურნალში „CAUCASICA“. THE JOURNAL OF CAUCASIAN STUDIES, vol. 2, Tbilisi, 1998, pp. 77–79.

„იმერკავკასია“) ტერმინით აღნიშნავენ.

ყოველივე ამის გათვალისწინებით, ტერმინი „ტრანსკავკასია“ – „*Закавказье*“ მიზანშეწონილია ამ ენებში შეიცვალოს პოლიტიკურად ნეიტრალური და გეოგრაფიულად ზუსტი ტერმინებით „ჩრდილო კავკასია“ – „*Северный Кавказ*“, „*North Caucasus*“ და „სამხრეთ კავკასია“ – „*Южный Кавказ*“, „*South Caucasus*“; ქართულში „სამხრეთ კავკასია“ ტერმინის პარალელურად შესაძლებელია ტრადიციული „იმერკავკასია“ ვიხმართ (საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის მომცველი ტერიტორიის აღსანიშნავად).

ეს საკითხი არაერთხელ დასმულა ჩვენს მიერ სხვადასხვა საერთაშორისო სამეცნიერო-პოლიტიკურ კონფერენციებზე კავკასიის შესახებ და დადებითად იქნა აღქმული აღნიშნული ფორუმების მონაწილეთა მიერ.

ამასთანავე უნდა ითქვას, რომ ტრადიციული ტერმინები „ტრანსკავკასია“ – „*Закавказье*“ იმდენად ფუნქციონირებულა საერთაშორისო სიტყვახმარებაში, რომ ამათ ნაცვლად ტერმინ „სამხრეთ კავკასიის“ დამკვიდრებას, ალბათ, გარკვეული დრო დასჭირდება. ყოველ შემთხვევაში, ჩვენ მუდამ უნდა შევასწავლოთ და მივუთითოთ ჩვენს დასავლელ და ჩრდილოელ კოლეგებს „კავკასიის“ მიმართ ამგვარი ტერმინოლოგიური ცვლილებების აუცილებლობაზე. შესაბამისად უნდა შეიცვალოს უცხოურ ორგანიზაციათა იმერკავკასიასთან დაკავშირებული პროექტების ტერმინოლოგია: „ტრანსკავკასია“ – „*Закавказье*“ ტერმინის ნაცვლად უნდა იხმარებოდეს ტერმინი „სამხრეთ კავკასია“, „*Южный Кавказ*“, „*South Caucasus*“.

ტერმინი „ტრანსკავკასიური“ (მაგალითად, „ტრანსკავკასიური მაგისტრალი“) დარჩება მხოლოდ მთელს „სამხრეთ კავკასიაში“ გამავალი გამჭოლი გზის, დერეფნის აღსანიშნავად აღმოსავლეთ-დასავლეთის (ან დასავლეთ-აღმოსავლეთის) მიმართულებით (ლათინური წინდებული „ტრანს-“ გარდა „იმერ“ მნიშვნელობისა, რუს. „за-“, გამონათავს აგრეთვე მნიშვნელობებს: „-ში“, „გასწვრივ“, რუს. „*через*“, „*сквозь*“, შდრ. ტერმინები „ტრანსატლანტიკური“, „ტრანსციმბირული“ და სხვ.).

ამგვარი ტერმინოლოგიური დაზუსტება „კავკასიის“ მიმართ მით უფრო საგულისხმოა დღეს, როდესაც კონცეფცია „მშვიდობიანი კავკასიისა“ და კავკასიაში „კულტურათა დიალოგის“ შესახებ უკვე საერთაშორისო ჟღერადობას იძენს და მსოფლიო პოლიტოლოგიურ კონცეფციებში თვალსაჩინო ადგილს იმკვიდრებს როგორც ანტითეზა დასავლეთში გავრცელებული თეორიისა კავკასიის რეგიონში „ცივილიზაციათა შეტაკების“ თაობაზე.